సుస్థిరతకు బాటలు వేసిన వడీ కార్యక్రమం

గంగా అంకడ్

వ్యవసాయం విజయవంతం కావాలంటే వివిధ రంగాల మధ్య సమన్వయం చాలా అవసరం. రీసైక్లింగ్ సూత్రాలను అనుసరిస్తూ విభిన్నమైన రంగాల మధ్య సరైన సమన్వయం సాధించినప్పుడే చాలా చిన్న విస్తీర్ణం ఉన్న భూమిలో కూడా సమృద్ధిగా దిగుబడి సాధించవచ్చు. పోషక విలువలున్న ఆహారం పొందవచ్చు. అదే సమయంలో రైతుకు తగినంత ఆదాయం కూడా వస్తుంది. ఈ విషయంలో సరైన ఉదాహరణగా మల్లేశప్ప సాధించిన ఫలితాన్నే చెప్పుకోవాలి. ఒక సమయంలో నిరాశతో నిస్పృహలో కొట్టుమిట్టాడిన మల్లేశప్ప ఇవాళ గిట్టుబాటు ఇస్తున్న వ్యవసాయదారుడిగా పురోగతి సాధించాడు.

కర్నాటక రాష్ట్రంలోని ధార్వాడ్ జిల్లాలోని కంప్లికొప్ప గ్రామానికి చెందిన చిన్న రైతు మల్లేశప్ప హక్లాడ్. ఆయన కుటుంబానికి కేవలం 1.2 హెక్టార్ల పొలం ఉంది. వారి కుటుంబానికి అదే జీవనాధారం. అయితే అందులో వారి అవసరాలకు సరిపడే విధంగా దిగుబడులు రావడం లేదని వారంతా నిత్యం ఆవేదన చెందేవారు. పైగా ఆయనకు ఆరుగురు పిల్లలు. ఆయనకున్న కొద్ది పొలం నుంచి అందరి అవసరాలు తీరడం చాలా కష్టంగా సాగేది.

అలాంటి క్లిష్ట సమయంలో కంప్లికొప్ప గ్రామాన్ని బెయిఫ్ (BAIF) సంస్థ ఎంపిక చేసింది. చెట్ల పెంపకం ఆధారంగా సేద్య రంగానికి ఊతం ఇచ్చేందుకు వడీ కార్యక్రమాన్ని అమలు చేసేందుకు ఎంపిక చేసిన కొన్ని గ్రామాల్లో ఇది కూడా ఒకటి. సుస్థిర అభివృద్ధికి సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని బదిలీ చేయడం (ట్రాన్స్‌ఫర్ ఆఫ్ టెక్నాలజీ ఫర్ సస్టెయినబుల్ డెవలప్‌మెంట్) ప్రాజెక్టులో ఇది అంతర్భాగం. ఈ ప్రాజెక్టు కింద 50 సెంటీమీటర్ల కాల్వలను (50 cms trench cum bends) సిద్ధం చేయడం, (30 అడుగులు పొడవు 30 అడుగులు వెడల్పు, 10 అడుగుల లోతు) ఉన్న చెరువులను నిర్మించడం, అందుబాటులో ఉన్న భూమిలో 40 తోటల్లో సాగుచేసే చెట్లను పెంచడం, 500 నుంచి 800 వరకు అడవుల్లో మాత్రమే పెరిగే మొక్కలను నాటడం, పశువుల మేతకు ఉపయోగపడే మొక్కలను పెంచడం, వాటి ఆధారంగా వర్మీ కంపోస్టు తయారీ యూనిట్ ఏర్పాటుచేశారు. ఈ విధానంలో కేవలం ఎకరా భూమిలోనే వ్యవసాయంతో పాటు తోటల పెంపకం, అడవుల పెంపకం, పశువుల మేత సాగు చేయడం చేపట్టడం ద్వారా రైతుకు ఏకకాలంలో ఆహారం, పశువుల దాణా, ఇంధన భద్రత చేకూర్చాలనేది ఈ ప్రాజెక్టు ప్రధాన ఆశయం. ఇలా సమీకృత సేద్యం చేపట్టడం వల్ల ఏడాది రైతుకు స్వయం ఉపాధి కల్పించినట్టు అవుతుంది.

ప్రారంభంలో రైతులకు ఈ విధానంపై విశ్వాసం కలగలేదు. అయితే 1998లో మల్లేశప్ప వడీ కార్యక్రమంలో అడుగుపెట్టాడు.

తనకున్న కొద్ది పొలంలో ఖాళీగా కనిపించిన ప్రతి చిన్న భాగంలోనూ రకరకాలైన పశువుల మేతను సాగుచేసి ఉత్తమ ఫలితాలు సాధించిన మల్లేశప్ప

ముందు ఆయన అక్కడి స్వయం సహాయక బృందంలో సభ్యత్వం తీసుకున్నారు. ఈ బృందాల ద్వారానే సహాయం అందించారు. ఒక్కో బృందంలో నుంచి ఇద్దరు సభ్యులకు ఎంపిక చేసుకున్నారు. ప్రతీ గ్రామంలోని బృందాలకు ఆయా గ్రామానికి చెందిన గ్రామ్ వికాస్ సమితి ప్రాతినిధ్యం వహించేది. ఈ విధంగా గ్రామ స్థాయిలో ఏర్పడిన సమితులన్నీ సమీకృతమై సర్వోదయ మహా సంఘ్ పేరుతో సమాఖ్యగా ఏర్పాటైంది. ఈ సమాఖ్య సొసైటీల చట్టం కింద రిజిస్టరైనదే. ఉమ్మడిగా మార్కెట్ వ్యవహారాలను ఈ సమాఖ్య నిర్వహించేది. ఇందులో ఒక్కో గ్రామ స్థాయి సమితి నుంచి ఇద్దరు సభ్యులు ప్రతినిధులుగా వ్యవహరిస్తారు. ప్రాజెక్టు అమలు చేసిన 1996 నుంచి 2002 మధ్య కాలంలో సభ్యులకు అనేక అంశాలపై విస్తృతంగా శిక్షణ ఇవ్వడం జరిగింది. శిక్షణ కాలంలో స్వయం సహాయక బృందాల ఏర్పాటు చేసే విధానం, బుక్ కీపింగ్, చెట్ల ఆధారిత వ్యవసాయంలోనే తోటల పెంపకం, పాడి పరిశ్రమను ప్రోత్సహిస్తూనే అవసరమైన పశువుల మేతను సమకూర్చుకోవడం దూడల పెంపకం, అదనపు విలువల సమకూర్చుకునే విధానాలు, ఆరోగ్యం, పారిశుధ్యం, పరిసరాల పరిశుభ్రత వంటి అంశాలపై రైతులకు అవగాహన కల్పించారు. మల్లేశప్ప కూడా ఆయా శిక్షణ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొని పూర్తి నైపుణ్యం సంపాదించుకున్నాడు. ముఖ్యంగా భూసార రక్షణ, నీటి వనరులను పొదుపుగా వాడుకోవడం, తోటల్లా పెంచవలసిన చెట్ల పెంపకం, సేంద్రీయ సాగు పద్ధతులు, పశుపోషణ, పశువుల మేత సాగు చేయడంపై సుశిక్షితుడైన రైతుగా మార్పు సాధించాడు.

పూర్తిగా శిక్షణ పొందిన మల్లేశప్ప తనకున్న భూమిలో 0.4 హెక్టారులో 40 సపోటా చెట్లు పెంచాడు. ఇంకా కస్టర్డ్ అపిల్, బొప్పాయి (పపయ్యా), జాక్‌ఫ్రూట్, నిమ్మ, మునగ, కొబ్బరి, జీడి చెట్లను పెంచడం ప్రారంభించాడు. నాలుగో సంవత్సరం నాటికి సపోటా ఫలసాయం ఇవ్వడం మొదలైంది. మునగ మినహా మిగిలినవన్నీ ఇంటి అవసరాలకే ఉపయోగించేవాడు. సగటు మునగ కాడల అమ్మకం ద్వారా రూ.2000/- వరకు ఆదాయం లభించేది. సమీకృత వ్యవసాయ విధానం వల్ల ఆరో సంవత్సరం నుంచి ఈ రకమైన చెట్ల పెంపకం కారణంగా ఆయనకు నిలకడ అయిన ఆదాయం లభిస్తూ వచ్చింది. సరాసరి ఏటా రూ.45,000/- ఆదాయం సంపాదించగలిగాడు. ప్రతిఫలం ఆశాజనకంగా ఉండడంతో మరో అర ఎకరా భూభాగంలో సొంత పెట్టుబడితో 50 మామిడి చెట్ల పెంపకం చేపట్టాడు.

విభిన్న కార్యకలాపాల సమన్వయం

అంతర పంటల సాగు విధానంలో భాగంగా వాడీ ప్రాజెక్టు పరిధిలో అందుబాటులో ఉన్న అన్ని అవకాశాలను మల్లేశప్ప సక్రమంగానే ఉపయోగించుకున్నాడు. మంచి ప్రయోజనాలు సాధించాడు. 2011లో పసుపు సాగు చేపట్టాడు. అప్పటికే అక్కడ 15 సంవత్సరాలుగా ఉన్న తోటల కారణంగా ఉండే నీడల ప్రభావంతో పసుపు సాగు మంచిదని ఆయన భావించాడు. ఒక గుంట భూమిలో క్వింటాల్ పసుపు దిగుబడిని సాధించాడు. అయితే ఆ తరువాత వర్షాలు సరిగా లేకపోవడంతో పసుపు సాగు విస్తీర్ణాన్ని తగ్గించివేశాడు. ప్రస్తుతం ఆయన పది కిలోల వరకు పండించి దానిని ఇంటి అవసరాలకే ఉపయోగించుకుంటున్నాడు.

దాదాపుగా 2011 నుంచి మల్లేశప్ప కూరగాయలను సాగుచేస్తున్నారు. కేవలం ఒక్క పాదుతో ప్రారంభించిన మల్లేశప్ప క్రమంగా కాండాలను కోసి దాదాపు 150 అంట్లు కట్టి పెంచాడు. దొండ పాదుల కోసం పందిళ్లు కూడా ఏర్పాటు చేశాడు. రెండు నెలల కాలంలో దిగుబడి చేతికి వస్తుంది. ఏడాదిలో పది నెలల పాటు కాపు వస్తూనే ఉంటుంది. వారానికి 20 నుంచి 40 కిలోల వరకు దిగుబడి వస్తోంది. ఇంకా క్లస్టర్ బీన్స్, బీరకాయ, ఓక్రా, మిరప, దోసకాయ, రాడిష్, మెంతులు వంటివి కూడా పండిస్తాడు. వాటిని ఎక్కువగా గృహావసరాలకే వినియోగిస్తుంటాడు. ఇంటి అవసరాల కోసమే 15 గుంట్ల విస్తీర్ణంలో మినుము సాగుచేస్తున్నాడు. ఈ విధంగా ఏటా క్వింటాల్ మినుము ఇంటి అవసరాలకు లభిస్తోంది.

టేకు, యూకలిప్టస్, కాసురీనా, సెస్బేనియా, సిల్వర్ ఓక్, గ్లైసిసిడియా, సుబాబుల్ వంటి అడవుల్లో పెరిగే చెట్లను దాదాపు 800 పెంచడం ప్రారంభించాడు. ఇవన్నీ తన భూమి సరిహద్దుల్లోనే పెంచుతుండడం గమనార్హం. ఏటా కొన్ని కొమ్మలను తెగనరికి వంటచెరుకుగా ఉపయోగిస్తున్నాడు. అయిదేళ్లు వచ్చిన చెట్ల నుంచి నరికితెచ్చుకున్న ఆకాషియా కొమ్మలతో ఇంటి నిర్మాణం, పశువుల పాక నిర్మాణానికి ఉపయోగించాడు. ఈ చెట్ల కొమ్మలను విక్రయించడం ద్వారా మల్లేశప్పకు ఏటా రూ.15000/- ఆదాయం వస్తోంది. పరిసరాల్లోని రైతులకు ఈ చెట్ల కొమ్మలను క్వింటాల్‌కు రూ.300/- వసూలు చేసి సరఫరా చేస్తున్నాడు. ఈ వ్యవహారాలన్నీ కాంట్రాక్టు పద్ధతిలోనే సాగుతుంటాయి. ఈ రకంగా లభించిన వంటచెరకు ఇంటి అవసరాలను కూడా తీరుస్తోంది.

తోటల పెంపకానికి వదిలేసిన రెండు చిన్న పొలం భూముల గట్ల మీద చాలా రకాలైన పశువుల మేతకు ఉపయోగపడే మొక్కల పెంపకం కూడా చేపట్టాడు. ఆయన పెంచుతున్న పశువుల మేతలో భాగంగా స్టైయిలోమత, స్టైయిలోసాంతస్ స్క్రాబ్రా, గినీ, హైబ్రిడ్ నేపియర్‌లతో పాటు చెట్ల జాతికి చెందిన సెస్బానియా, గ్లైరిసిడియా, సుబాబుల్ కూడా ఉన్నాయి. ఆయన పొలంలో లభించే దాణా ఆయన పెంచుతున్న పశువులకు ఆహారం సమస్య లేకుండా చేస్తున్నది. ఇంకా అదనంగా లభించే మేతను ఇతరులకు

సొంత వ్యవసాయ క్షేత్రంలోనే సమృద్ధిగా పశువుల మేత ఉత్పత్తి అవుతున్న కారణంగా ఆయన పశుసంపద కూడా దినదినం పెరుగుతోంది.

విక్రయిస్తున్నాడు. ఈ విధంగా ఏటా రూ.20000/- విలువైన మేత (రూట్ స్లిప్స్) సిద్ధం చేయగలుగుతున్నాడు. పశువుల ఆహారానికి ఎలాంటి కొరత లేకపోవడంతో ఆయన ఇప్పుడు తన పశు సంపదను కూడా పెంచుకుంటున్నాడు. పశువుల సంఖ్యతో పాటు పాల దిగుబడి కూడా క్రమంగా పెరుగుతోంది. ప్రస్తుతం స్థానిక పాల సేకరణ కేంద్రానికి రోజూ 8 లీటర్ల పాలు అందజేస్తున్నాడు. మరో 3 లీటర్ల పాలు కుటుంబ అవసరాలకు ఉపయోగించుకుంటున్నాడు.

వనరుల పునర్వినియోగంలో మల్లేశప్ప ప్రత్యేకత

వ్యవసాయ రంగంలోను, పశుపోషణలోనూ పేరుకుంటున్న వ్యర్థ పదార్థాలను పొలంలో ఎరువుగా ఉపయోగిస్తున్నాడు. జొన్న, మొక్కజొన్న (జోవర్, మైజ్), సోయాబీన్, కందిపప్పు, అలసంద (కౌపీ) పంటల సాగులో పేరుకునే చెత్తను పశువులకు ఎండుగడ్డిగా ఉపయోగిస్తారు.

ఎండాకాలంలో పచ్చగడ్డి అవసరాల కోసం ఆయన సెస్బానియా, సుబాబుల్, గ్లైరిసిడియా మొక్కలను ఉపయోగిస్తుంటారు. పేడ వంటి వ్యర్థాలను వర్మీ కంపోస్టు ఎరువుల తయారీకి వినియోగిస్తున్నారు. వ్యవసాయం ద్వారానూ, పశువుల సంఖ్య పెరుగుతున్న నేపథ్యంలో వర్మీ కంపోస్టు ఉత్పత్తి కూడా అధికంగానే ఉంటోంది. అవసరమైనంత వర్మీ కంపోస్టు ఎరువును తన పొలంలో అవసరాలకు ఉపయోగించి, మిగిలినది ఏమైనా ఉంటే దానిని ఇతర రైతులకు విక్రయించుకుంటున్నాడు. కొన్ని సందర్భాలలో వర్మీ కంపోస్టుతో పాటు అందుకు ఉపయోగించే క్రిములను (వార్మ్స్) కూడా ఇతరులకు సరఫరా చేసి అదనపు ఆదాయం సంపాదించుకోగలుగుతున్నాడు. సగటున 100 క్వింటాళ్ల వర్మీ కంపోస్టు ఎరువులను ఆయన ఇలా ఇతరులకు అందజేయగలుగుతున్నాడు. పేడ వంటి జీవ వ్యర్థాలను కంపోస్టు తయారీకి మాత్రమే కాకుండా బయోగ్యాస్ ఉత్పత్తికి కూడా కొంత ఉపయోగించగలుగుతున్నాడు. గ్రామ పంచాయతీ సహకారంతో ఏర్పాటు చేసిన బయోగ్యాస్ యూనిట్ నుంచి వెలువడే వ్యర్థాలను తిరిగి కంపోస్టు తయారీకి వినియోగిస్తున్నాడు.

ఇక వర్షాల ద్వారా లభించే నీటి వనరులను ఆయన తన పొలంలో ఏర్పాటు చేసిన చెరువు నిండుగా భద్రపరచుకుంటున్నాడు. సగటున ఏటా 4 లక్షల లీటర్ల నీటిని ఆయన నిల్వ చేసుకోగలుగుతున్నాడు. ఆ రకంగా నిల్వచేసిన నీటిని సంరక్షిత పద్ధతుల్లో అంతర పంటల సాగుకు, పశువుల పోషణకు, వర్మీకంపోస్ట్ తయారీకి ఉపయోగించుకుంటాడు. రెండేళ్లకోసారి ఆయన చెరువులో పూడికను తొలగించడాన్ని ఆయన నియమబద్ధంగా చేస్తుంటాడు.

బహుముఖ ప్రయోజనాలు

మల్లేశప్ప చేపట్టే విభిన్నమైన కార్యక్రమాల ఫలితంగా ఆయనకు ఆదాయం గణనీయంగా పెరుగుతోంది. ఇప్పటివరకు ఎందుకూ పనికిరాని నిరుపయోగమైన నేల అని భావించిన 1.2 హెక్టార్ల పొలం ఇప్పుడు ఆయనకు ప్రధాన ఆదాయ వనరుగా మారిపోయింది. సగటున ఏటా తోట చెట్ల పెంపకం ద్వారా రూ.45000/-, అలవీ చెట్ల పెంపకం ద్వారా రూ.15000/-, పాల విక్రయం ద్వారా రూ.75000/-, మేతకు పనికివచ్చే స్లిప్స విక్రయం ద్వారా రూ.20000/-, వర్మీ కంపోస్టు అమ్మకాల ద్వారా రూ.60000/- ఆదాయం లభిస్తోంది. ఇది కాక, ఆయన పండించిన కాయగూరల రూపంలో కుటుంబ అవసరాలను సమకూర్చుకోగలుగుతున్నాడు. ఆయనకున్న కొద్దిపాటి భూమి ఆయన కుటుంబానికి ఆరోగ్యకరమైన కూరగాయలను, పాలను, పాల ఉత్పత్తులను, వివిధ రకాలైన పండ్లను, ధాన్యాలను సమకూర్చుకుంటూ దాదాపు రూ.2,15,000/- ఆదాయం కూడా సంపాదిస్తున్నాడు.

పర్యావరణహితమైన సేద్య విధానాలను అనుసరించడం ప్రారంభించిన మల్లేశప్ప మంచి ఫలితాలనే రాబట్టగలిగాడు. సేద్యంలో భాగంగా కంపోస్టు, వర్మీ కంపోస్టు ఎరువులను ఆయన పుష్కలంగా వాడతారు. చీడపీడల నివారణకు జీవసంబంధిత క్రిమిసంహారక మందు కీటకజన్య నాశక మందును విరివిగా ఉపయోగిస్తారు. అందుబాటులో ఉన్న సహజ వనరులను సక్రమంగా వినియోగించుకోవడంలో ఆయన తనకు తానే సాటి అనిపించుకుంటున్నారు. సేద్యంపై ఉన్న ఆసక్తితో మరో మూడు ఎకరాల భూమిని కౌలుకు తీసుకున్నారు. మరో 9 ఎకరాల్లో చెరిసగం వాటా ప్రాతిపదికన సేద్యం చేపట్టారు.

ఆర్థికంగా ఆయన సాధించిన పురోగతి ఆయన కుటుంబానికి పూర్తి ఆత్మవిశ్వాసం ఇస్తోంది. ఆయన కృషికి గుర్తింపు కూడా లభిస్తోంది. ఇప్పుడు ఆయన తోటి రైతులకు వ్యవసాయంలో అనుసరించవలసిన ఉత్తమ పద్ధతులపై సలహా సూచనలు అందిస్తున్నారు. వారికి శిక్షణ ఇచ్చేందుకు ఆయనను రిసోర్స్ వర్సన్‌గా నియమించుకున్నారు. వ్యవసాయంలో ఆయనకు ఉన్న ఇద్దరు కుమారులు చేయూత ఇస్తూండగా భార్య కల్లవ్వ స్థానికంగా ఉన్న సర్వోదయ మహా సంఘానికి డైరెక్టరుగా వ్యవహరిస్తున్నారు. స్థానికంగా ఉన్న స్వయంసహాయక బృందం నిర్వహిస్తున్న డెయిరీకి ఆమె ప్రెసిడెంటుగా ఉంటున్నారు. అంతేకాదు వరూర్ గ్రామ పంచాయతీకి ప్రెసిడెంట్‌గా కూడా బాధ్యతలు నిర్వహిస్తున్నారు. గ్రామంలో మల్లేశప్ప కుటుంబం గౌరవప్రదమైన జీవితాన్ని సాగిస్తున్నారు. ◆

Ganga Ankad
Research Officer,
BAIF Institute for Sustainable Livelihoods & Development -K
2, Kusumnagar, 11th cross, Kelgeri Road,
Dharwad - 580 008.
E-mail: ganga.ankad@baif.org.in

ఆంగ్లమూలం :
లీసా ఇండియా, సంపుటి 20, సంచిక 3, సెప్టెంబర్ 2018